

Prisvekst og prisnivå:

Mot et integrert europeisk marked

26

En sterk vekst i norske forbrukerpriser i årene fram mot 1990 er blitt mer dempet, og prisene stiger nå mindre enn i EU-landene samlet sett. Norske priser ligger imidlertid høyt over europeisk nivå, og har bare i mindre grad nærmet seg EU-landenes. Avgiftsforskjeller er en vanlig forklaring, men også andre forhold kan bety mye for forskjellene.

*Tom Langer Andersen,
Lasse Sandberg og
Ayfer Storrud*

Priser har vært et av mange temaer i debatten omkring norsk medlemskap i EU. Oppmerksomheten har hovedsakelig vært knyttet til hvordan norske forbrukerpriser kan tenkes å bli påvirket av et norsk EU-medlemskap, blant annet som følge av avgiftsendringer, endringer i importrestriksjoner mv. For forbrukerne vil priser og prisutvikling - sammen med lønn og lønnsutvikling - være viktig for den materielle levestandarden i framtiden. For produsentene er priser viktig både fordi de påvirker kostnader og inneholder informasjon om markedsforhold.

Denne artikkelen tar for seg forskjeller og fellestrekk i utviklingen og nivåene i forbrukerprisene i utvalgte nordiske land og EU-land fra 1985 og fram til 1994.

Prisenes betydning

Priser har mange funksjoner i økonomien. Prisnivået på en vare gir blant annet informasjon om kostnadsforhold og markedets verdsetting av varen. Høyt prisnivå i et land er ikke nødvendigvis et onde i seg selv, men kan indikere et potensiale for prisnedgang. Mange norske bedrifter produserer for eksport og for dem er det norske kostnadsnivået selvfølgelig av stor betydning.

Det er derfor ikke så merkelig at det fokuseres sterkt på forskjeller mellom Norge og andre land, både med hensyn til prisnivå og prisutvikling. Som vi skal komme inn på senere, er det mange forhold som kan peke i retning av et særnorsk (særnordisk) høyt prisnivå selv ved et eventuelt medlemskap i EU. Uavhengig av prisnivå i Norge, er det derimot satt opp eksplisitte krav til utviklingen i forbrukerprisene for at et land skal kunne delta i EUs monetære union (ØMU). I første

del av artikkelen blir disse kravene gjennomgått. Videre ser vi på utviklingen i forbrukerprisene i Norge, Sverige og enkelte land i EU og på forhold som bestemmer utviklingen.

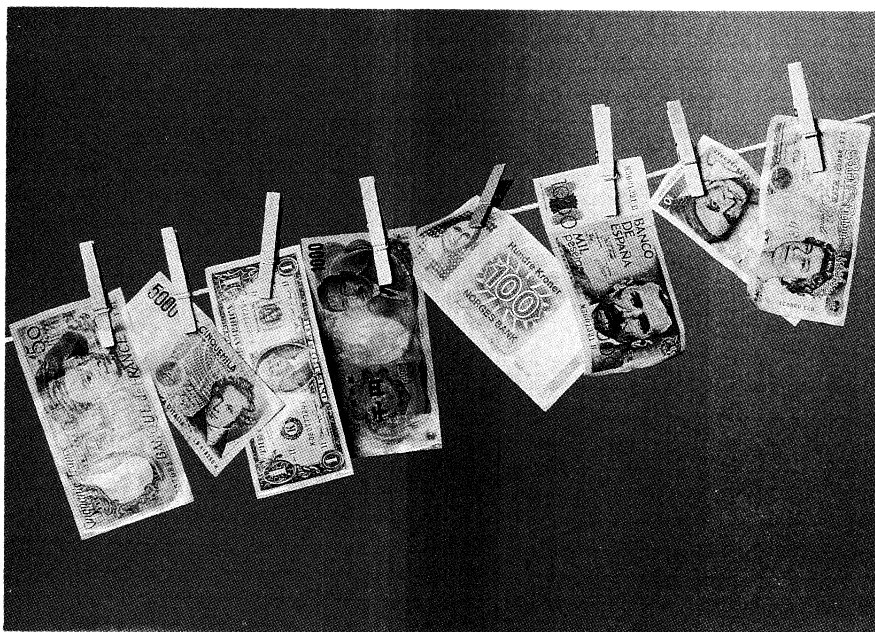
EU-fokusering på prisstabilitet

Opprettelsen av ØMU står sentralt i Maastrichttraktaten og er tenkt gjennomført i tre faser. I første fase (1990-1993) skulle det skje en styrking av det pengepolitiske og økonomisk-politiske samarbeidet i EU. I annen fase er det lagt opp til en ytterligere koordinering av medlemslandenes penge- og valutapolitikk gjennom opprettelsen av et Europeisk Monetært Institutt (EMI), hvor en målsetting er å sikre prisstabilitet. Tredje fase starter

Definisjoner og begreper

Kjøpekraftparitet: prisen på en vare i f.eks. Tyskland målt i DM dividert med prisen på samme vare i Norge målt i norske kroner (en relativ pris). Pariteten sier hvor mye mindre eller mer man betaler for varen i Tyskland enn i Norge. Dersom man handler for 100 kroner av denne varen, forteller pariteten hvor mye man må ha med seg av DM for å kunne kjøpe like mye i Tyskland, dvs. at pariteten likestiller kjøpekraften til de to valutaene. Se OECD (1992), Koht og Andersen (1992) for nærmere om dette.

Prisnivåindeks: pariteten mellom f.eks. Tyskland og Norge for en kurv av varer og tjenester dividert med valutakursen mellom landene. Prisnivåindeksen sier hvor mye vi må betale for en slik kurv i Tyskland når samme kurv koster 100 kroner i Norge.

senest 1. januar 1999 med overgang til en felles europeisk valuta og en felles europeisk sentralbank med ansvar for unionens pengepolitikk. I henhold til artikkel 109j i Maastrichttraktaten skal Kommisjonen og EMI før tredje fase rapportere til Rådet om i hvilken grad de enkelte land oppfyller fem ulike krav til den økonomiske tilstand (Utenriksdepartementet 1993-1994).

Ett av kravene til deltakelse i Den pengepolitiske unionen er at inflasjonen i et land ikke må overstige inflasjonstakten i de tre medlemslandene som har lavest inflasjon med mer enn 1,5 prosentpoeng. Med utgangspunkt i dette skal vi se på utviklingen i konsumprisene de siste årene og i hvilken grad Norge og enkelte andre land fyller kravet om prisstabilitet i Maastrichtavtalen i dag. Dette gir også et underlag for å vurdere prisnivåforskjeller senere i artikkelen.

Norge 1985-1994: Fra inflasjon til prisstabilitet

Fra 1985 og fram til første halvår 1986 lå inflasjonen i Norge stabilt

på 5,5 til 6 prosent, men fra sommeren 1986 økte veksttakten betydelig. Årsakene var mange, men i hovedtrekk synes det å være devalueringen i mai 1986 kombinert med avgiftsøkninger - blant annet på bensin, alkoholholdige drikkevarer og tobakk - som slo sterkest ut. I tillegg kommer subsidiereduksjonen på kjøtt i mai samme år som betød mye for inflasjonsoppsvinget gjennom 1986 og inn i 1987. Inflasjonen nådde et toppunkt i mars 1987, med en prisvekst på 10,5 prosent i forhold til mars året før.

Prisutviklingen i perioden 1987-1994 var preget av markert avtakende innenlandsk kostnadsvekst, store svingninger i rentenivået og lange perioder med lav vekst i importprisene. Totalt sett avtok prisveksten fra år til år i hele perioden. En betydelig vekst i husleiene bidro imidlertid til høy vekst på årsbasis i første del av perioden. Endringer i husleien antas å ha et etterslep med hensyn til utslag av renteendringer, og tidligere års renteøkninger kan derfor ha slått kraftig ut. En lov som frøs fast løn-

ningene ble vedtatt i månedsskiftet februar/mars 1988. Loven ble 22. april samme år avløst av lov om inntekts- og utbytteregulering som begrenset inntektstilleggene til det som var vedtatt i LO/NAF-oppgjøret. Utviklingen inn på 1990-tallet preges av lav prisvekst i første rekke som et resultat av moderat lønnsvekst, sterk konkurranse i varehandelen og en kraftig rentenedgang fra 1993.

Sverige ustabil i fem år

I Sverige var konsumprisveksten høy i 1989 etter en lengre konjunkturoppgang og et stramt arbeidsmarked. I 1990 startet en konjunkturedgang uten at veksten i prisene avtok i første omgang. Flere forhold bidro til dette: En fortsatt høy lønnsvekst, svak produktivtetsutvikling og en skattereform som gikk i retning av mer indirekte beskatning. Gjennom 1991-1992 falt vekstraten samtidig med en økende arbeidsløshet. 1993 ble noe preget av valutauroen høsten 1992, som førte til en svekket svensk krone og høyere importpriser.

Sterk dansk krone og reduserte avgifter

Danmark har i de siste fem årene hatt en jevn og lav prisutvikling. Moderat lønnsvekst, en relativt stabil valutakurs og reduserte avgifter er noen forklaringer på stabiliteten. Blant annet ble avgiftene på øl og vin satt ned for å redusere handelslekkasje mot Tyskland.

Tyskland preget av gjenforening

Prisutviklingen i Tyskland (Vest-Tyskland) har i perioden 1989-1994 vært sterkt påvirket av gjenforeningen mellom Øst- og Vest-Tyskland (Eurostat 1993). Som ledd i finansieringsplanen for de østlige delstatene, ble flere avgifter

økt. Tyskland hadde også en sterk lønnsvekst og økte husleier. Utover i 1992 avtok veksten i konsumprisene blant annet som følge av reduserte importpriser etter en styrking av den tyske marken. Vekstraten fortsatte å falle gjennom 1993 og inn i 1994, til tross for prisøkninger på offentlige tjenester, høyere momssatser og økte bensinavgifter.

Inflasjonen henger sammen med kostnadsnivå, konkurranse, tillit og avgifter

Det generelle kostnadsnivået har stor betydning for et lands priser og prisutvikling. Pris- og kostnadsnivå påvirkes av lønninger, driftsresultater og produktivitet (Isachsen m.fl. 1982).

Innslaget av avgifter og subsidier på forbrugsgoder er også en viktig faktor. Endringer i momssatser, i særavgifter på alkoholholdige drikkevarer og tobakk, (miljø)avgifter på bensin mv. påvirker helt klart veksten i forbrukerprisene.

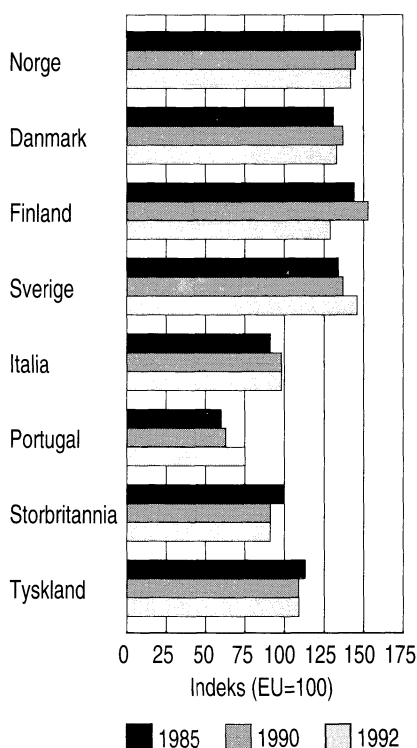
Et annet forhold som påvirker inflasjonen er utviklingen i valutakursen. En svekkelse av valutakursen bidrar til økt vekst i importprisene, og dermed til å trekke det generelle prisnivået opp.

Dette er forhold som vil kunne bli påvirket av et medlemskap i EU. Vi har ikke forsøkt å tallfeste hva dette kan føre til for den norske konsumprisveksten, men konstaterer at Norge for tiden ligger godt innenfor kravet som stilles til inflasjonen for å kunne bli medlem av ØMU.

Høyt prisnivå i Norge, men lav prisvekst

Norge og de øvrige nordiske landene har status som høykostnadsland. "USA-turistene uteble i sommer på grunn av et høyt prisnivå",

Figur 1: Prisnivå for privat konsumutgift 1985, 1990 og 1992. EU = 100

Kilder: OECD, Eurostat, SSB

kunne vi lese i en av de større dagsavisene for noen år siden. Bak dette lå både et høyt norsk prisnivå og en ugunstig valutakurs mellom norske kroner og dollar. Også industriens priser har vært framme i media. "Dumpinganklager mot norsk industri - deler av norsk industri selger sine produkter på internasjonale markeder under eksisterende markedspris på grunn av norske subsidieordninger." Industriens konkurransevne henger nært sammen med det norske pris- og kostnadsnivået. Subsidie- og støtteordninger kan lette vilkårene og bedre mulighetene for eksport, men kan komme i konflikt med andre lands interesser.

Til tross for en lav prisvekst i Norge og de fleste øvrige nordiske land etter 1990, synes en tilnærming til europeisk prisnivå å gå langsomt. Status som høykostnadsland vedvarer og i 1992 lå prisene i Norden fortsatt høyere enn i EU-landene - fra vel 30 til 50 prosent (Koht og Andersen 1992). Omleggingen av det svenske avgiftssystemet og ettervirkningene av dette har ført til en økning i prisnivået i Sverige fra 1990 til 1992. Også Finlands situasjon er sterkt endret etter 1990. Lav prisvekst kombinert med flere sterke devalueringer av den finske mark har bidratt til et sterkt fall i prisnivået. Utviklingen er også preget av en sterk ubalanse i økonomien blant annet som et resultat av et delvis bortfall av samhandelen med tidligere Sovjetunionen.

Danmark høyest priser blant EU-landene, Portugal lavest

Dansk prisnivå ligger høyere enn gjennomsnittet for EU-området. Fram til 1992 lå prisnivået forholdsvis stabilt på vel 30 prosent over gjennomsnittet for EU-landene. Danmarks situasjon som et nordisk høykostnadsland, har til tross for mange års medlemskap i EF/EU ikke blitt vesentlig endret.

EU-området omfatter land med ulike prisnivåer. Lavest nivå i 1992 hadde Portugal, som lå på 75 prosent av gjennomsnittet for området. EU-landene kan grovt deles i to kategorier - de søreuropeiske og de nordeuropeiske landene. Mens de søreuropeiske landene har hatt kraftig inflasjon, men likevel lavere prisnivåer i en årrekke, har situasjonen i noen grad vært motsatt for de nordeuropeiske EU-landene. Tyskland, Storbritannia og Italia har alle hatt perioder med inflasjon. Portugal, Spania og Hellas har på sin side hatt sterk inflasjon. Et relativt lavt prisnivå og gunstige

valutaforhold gjør at landene fortsatt er svært attraktive som feriemål for nordiske turister. Utviklingen i perioden 1985-1992 viser en svak tendens til utjevning av prisnivåene innen området. De fleste større EU-landene, men også noen av de mindre, har hatt vesentlig større stabilitet i sine prisnivåer enn de søreuropeiske landene.

For utviklingen i prisnivåer etter 1992 er informasjonen knapp og foreløpig (OECD Main Economic Indicators). I hovedsak er det skjedd bare små endringer. Norsk prisnivå synes å ha stabilisert seg omkring 1992-nivået - vel 40 prosent over EU-gjennomsnittet. De danske og tyske nivåene er steget noe - spesielt fra 1992 til 1993, mens finsk prisnivå har fortsatt å falle.

Dyrt med drikkevarer og tobakk i Norden

Fram til nå har vi sett på prisnivåer for privat konsumutgift samlet. Tabell 1 forteller at det også er store prisforskjeller fra land til land når det gjelder forbruksgoder.

Et gjennomgående mønster for de fleste land er høyere prisnivåer på drikkevarer og tobakk. Norge, Sverige og Danmark har spesielt høye nivåer. Det høye nordiske prisnivået reflekterer bl.a. forskjeller i avgiftspolitikken for alkohol- og tobakksvarer sammenlignet med EU-landene. Svensk og dansk prisnivå for alkoholvarer var i 1990 høyere enn i 1992. Omleggingen av prispolitikken på dette området etter 1990 har vært klart sterkere i de øvrige nordiske landene enn i Norge.

Matvareprisene langt høyere i Norge enn i EU

Matvareprisene i Norge og de nordiske landene ligger vesentlig over

Tabell 1: Prisnivå etter hovedgrupper i privat konsum. 1985 og 1992. EU = 100

	Norge		Danmark		Sverige		Tyskland ¹		Storbritannia		Portugal	
	1985	1992	1985	1992	1985	1992	1985	1992	1985	1992	1985	1992
Privat konsumutgift	148	142	131	133	134	146	113	109	99	91	60	75
Matvarer	169	156	131	130	165	150	106	104	95	84	79	89
Drikkevarer og tobakk	229	253	176	161	185	179	112	100	145	129	76	76
Klær og skotøy	143	111	111	109	152	110	106	104	84	70	82	91
Bolig, lys og brensel	128	130	132	136	135	163	144	137	91	87	23	47
Møbler og husholdningsartikler	120	120	115	124	105	125	101	99	101	91	67	75
Helsepleie	104	151	125	136	88	159	119	120	75	83	44	76
Reiser og transport	143	129	129	133	107	124	104	105	109	99	70	92
Fritidssysler og utdanning	145	136	130	121	119	141	104	100	96	84	50	82
Andre varer og tjenester	180	150	148	143	157	160	114	96	106	96	63	61

¹ Omfatter kun tidligere Vest-Tyskland

EU-nivå. Forskjeller i avgifter mellom Norge og EU-området har betydning i denne sammenheng. Mange EU-land har vesentlig lavere merverdiavgift på matvarer enn Norge og forskjellene har også bakgrunn i ulike subsidieringsgrad. I tillegg spiller utformingen av landbrukspolitikken, med importvern og støtteordninger, en stor rolle. Det er i første rekke ferskvarer, som kjøtt og grønnsaker, som ligger høyt i pris.

Matvareprisene har imidlertid blitt lavere, men utviklingen har gått langsommere enn på andre områder. Lavere priser er dels et resultat av en lav prisvekst de siste 2-4 årene blant annet på grunn av økt konkurranse innen dagligvaresektoren. Norge har i en årrekke hatt en frihandelsavtale, men den omfatter ikke jordbruksprodukter, næringsmidler og tjenester. Et vedvarende høyt prisnivå må derfor ses i sammenheng med at en rekke matvarer langt på vei er skjermet for utenlandsk konkurranse.

Også dyrere å gå på restaurant

I de nordiske landene er også prisene innen gruppen "andre varer og tjenester" høye. Gruppen omfatter blant annet restaurantbesøk, en del arbeidsintensive tjenester og importerte varer. Høyere nordiske priser på drikkevarer og høyere lønnskostnader enn i EU-landene er viktige forklaringer på denne forskjellen. Vi ser nok også konturene av forskjeller i sosiale mønstre. Restaurant- og kafébesøk er vanligere i de øvrige deler av Europa enn i de fleste nordiske land.

Hvorfor høyere priser i de nordiske land?

Prisforskjellene mellom de nordiske land og EU-landene har eksistert gjennom mange år. Selv om utviklingen fra begynnelsen av 1990-tallet har ført til en viss, men ikke sterk utjevning av forskjellene for Norges del, blir hovedkonklusjonen at nivåforskjellene endres langsomt.

Norge har i en årrekke hatt en frihandelsavtale. EØS-avtalen (fra 1.

januar 1993) legger forholdene til rette for en friere flyt av varer og tjenester mellom Norge og EU-landene. I lys av dette og utviklingen fram til 1994, er det relevant å spørre hvorfor forskjeller i prisnivåer endres lite over tid. Vil et eventuelt norsk medlemskap i EU føre til en sterkere utjevning av prisnivåer?

Det kan være mange grunner til en manglende utjevning av prisnivåforskjeller så langt, som gjennomgangen nedenfor viser (Fagerberg m.fl. 1993). Gjennomgangen kaster også et visst lys over mulighetene for ytterligere utjevning framover.

Høye importbarrierer

De nordiske landene og EU-landene utnytter i liten grad mulighetene for import av f.eks. billige jordbruksprodukter fra verdensmarkedet. Handelsbarrierer for slike varer muliggjør produksjon i Norge, men i vesentlig mindre skala, med lavere produktivitet og til høyere kostnader enn i mange andre land. Importbarrierer i noen av de nordiske landene gir grunnlag for vedvarende høyere prisnivåer enn i EU-landene, som på sin side driver produksjon under gunstigere forhold og i større skala. Andre former for handelshindringer - som ulike tekniske krav til produktene og nasjonale standarder - fungerer på samme måte.

Dyrere sukker og klær, billigere jordbruksvarer ved EU-medlemskap

Et norsk medlemskap vil bidra til at importbarrierer flyttes fra den norske grensen til EU-grensen. EU har sterkere begrensninger på import av en del varer enn hva Norge har i dag. Norskproduserte jordbruksvarer vil imidlertid få sterkere konkurranse, noe som vil bidra til lavere priser på slike produkter.

Andre matvarer (blant annet bananer og sukker), som ved medlemskap må kjøpes fra land innen EU-området, vil bli dyrere. Det ventes også noe høyere priser på klær og skotøy, siden import av billige varer fra asiatiske land ventes redusert (Nei til EU 1994).

Høyt lønnskostnadsnivå

Lønnskostnader i Norge har i hele perioden etter at oljen kom inn i norsk økonomi, ligget til dels vesentlig høyere enn gjennomsnittsnivået i EU-landene. Dette har sammenheng med at utnyttningen av oljeressursene og andre naturressurser muliggjør et høyere inntektsnivå i Norge enn i land uten naturressurser. Bruken av disse inntektene har drevet opp lønns- og kostnadsnivået. I de senere år har lav lønnsvekst, lavere kronekurs og enkelte skattetilak bidratt til å redusere lønnsnivåforskjeller mellom Norge og EU-land.

Mindre priskonkurranse

For få eller bare én leverandør av produkter i et land kan medføre at priskonkurransen blir svekket (monopolistisk eller oligopolistisk konkurranse). I de nordiske land har vi på mange områder tendenser til konsentrasjon av produksjon og leveranser til noen få større foretak. Det har vært vanlig med prissamarbeid eller andre tiltak som regulerer prisnivåer på veien fra produsent til forbruker.

Norge, Sverige og Finland har en forholdsvis liten befolkning spredt over store områder. Produksjon og distribusjon er kostnadskrevende. Norske produsenter vil få en økende importkonkurranse, men da det norske markedet er lite i internasjonal sammenheng er det grunn til å vente at strukturelle forhold kan bidra til at prisnivåene også i

årene framover vil ligge høyere enn i Nord-Europa for øvrig.

Lavere effektivitet i skjermede sektorer

En mulig forklaring på vedvarende prisnivåforskjeller er at skjermede sektorer i de nordiske land er mindre effektive enn i EU-land. Bak dette kan det ligge mange faktorer: svakere produktivitet (f.eks. som et resultat av at jordbruk drives i liten skala); teknologiske forskjeller i produksjonen i EU-land og de nordiske land; stor offentlig sektor; mindre konkurranse blant foretak som leverer varer til nordiske markeder m.fl. Alt dette vil virke fordyrende og bidra til høyere prisnivåer i Norge og de øvrige nordiske land enn i EU-landene. Denne situasjonen vil også i noen grad gjelde uavhengig av et norsk medlemskap i EU. En rekke yrkesgrupper, f.eks. frisører, rørleggere m.m., vil fortsatt langt på vei være skjermet fra konkurranse i store deler av landet. En vesentlig reduksjon av prisnivået på slike tjenester forutsetter trolig en generell reduksjon i pris- og kostnadsnivå eller reguleringer.

Avgiftsforskjeller forklarer ikke alt alene

Ikke overraskende finner vi at høye norske forbrukerpriser i mange tilfeller kan forklares av avgiftsforskjeller. Men ulike avgiftspolitikker mellom landene forklarer ikke alle forskjeller. Tabell 2 viser at det er til dels store forskjeller i underliggende pris- og kostnadsforhold mellom de ulike landene¹ (Statistisk sentralbyrå 1989). Selv om tallene er fra 1985, mener vi at pris- og kostnadsbildet i hovedsak fortsatt er gjeldende.

Tall for prisnivå, inklusive avgifter, gir et bilde av prisnivåer på detaljert varenivå. Når man holder av-

gifter utenfor, får man en slags nettoppris for varen, men hvor forskjeller i subsidieordninger i de respektive land fortsatt ligger innbakt. Nettoprisen gir likevel trolig et brukbart inntrykk av forskjeller i underliggende pris- og kostnadsforhold i det enkelte land jevnført med Norge. Både for den enkelte vare og hvert enkelt land skjer jevnføringen hele veien mot et norsk prisnivå (=100). Når et prisnivå er over 100, betyr det generelt at prisnivået er høyere enn det norske, ved størrelser under 100 at prisnivået er lavere.²

For matvarene er det store forskjeller. Prisnivået på bearbejdede jordbruksvarer er spesielt høyt i Norge. Prisene på ferskvarer som kjøtt, ost, fersk frukt mv. ligger også høyere i Norge, men forskjellene er mindre.

For drikkevarer og tobakk slår avgiftsforskjellene forholdsvis klart ut. De norske avgiftene på vin og brennevin er vesentlig høyere enn i Tyskland, Italia og Storbritannia, og avgiftsforskjeller forklarer langt på vei et høyere norsk prisnivå. Sigaretter avgiftsbelegges tungt i alle land. Nettoprisnivåer for de andre landene er imidlertid overraskende lave. Dette kan tyde på spesielle norske kostnads- og avanseforhold.

For biler synes norske avgifter å forklare forskjellene vis a vis de øvrige landene et godt stykke på vei. Lavere nettopriser i de fleste øvrige land er i første rekke et uttrykk for at Norge må importere slike varer. Reparasjon og vedlikehold er dyrt i Norge og ligger vesentlig over europeisk nivå. Danmark har et nivå nært opp til det norske. For bensin, olje mv. er det en forholdsvis lik pris- og avgiftspolitik i disse landene.

For forbrukerelektronikk (TV-apparater, kameraer mv.) og hvitevarer

Tabell 2: Prisnivåforskjeller¹ med og uten indirekte avgifter mellom Norge og utvalgte EU-land. 1985. Norge = 100

	Danmark		Tyskland ²		Italia		Storbritannia	
	m/avg	u/avg	m/avg	u/avg	m/avg	u/avg	m/avg	u/avg
Brød	69	68	60	68	53	62	46	56
Storfekjøtt	86	83	69	77	62	63	59	70
Kjøttpålegg, pølser og bacon	46	45	42	47	33	37	35	42
Fersk eller frossen fisk	109	107	88	99	105	124	81	98
Ost	92	90	71	79	61	72	65	78
Fersk frukt	84	84	78	88	47	55	68	82
Frosne grønnsaker	47	46	42	46	56	66	37	44
Sukker	97	146	61	101	49	77	57	106
Kaffe	64	58	75	71	63	66	58	70
Konfekt	111	129	63	83	133	174	67	83
Brus	82	80	52	73	45	65	59	75
Brennevin	62	79	30	100	21	93	47	94
Vin	75	94	41	74	30	58	72	86
Sigaretter	86	48	53	55	42	62	67	56
Herrekonfeksjon	84	83	66	70	69	76	61	63
Barnekonfeksjon	74	73	83	87	98	109	70	73
Damesko	108	107	94	98	72	73	85	88
Elektrisitet	132	178	162	219	128	171	120	162
Kjøleskap og frysebokser	81	64	80	84	73	74	75	79
Rengjøringsmidler	89	88	74	78	60	62	52	54
Biler	102	68	54	93	58	95	70	108
Reparasjon og vedlikehold	71	85	54	64	40	49	55	67
Bensin, olje mv.	93	88	92	87	101	84	83	81
Telefontjenester	31	37	51	62	36	43	91	110
TV-apparater	107	106	64	79	61	57	57	70
Kameraer og fotografisk utstyr	97	95	70	73	66	68	76	80
Plater, kassetter mv.	114	103	85	95	74	86	79	87
TV- og radiolisens	104	110	75	79	56	59	70	74
Andre toalettartikler	80	84	52	60	51	56	55	62

¹ Prisnivåberegningene har Norge og 9 EU-land som referanse

² Omfatter kun tidligere Vest-Tyskland

er det bare mindre forskjeller i prisnivåer. Disse produktene koster nær det samme i Norge som i Danmark og avgiftsforskjeller synes å ha mindre betydning. Utviklingen etter 1985 kan ha ført til en ytterligere utjevning for Norges del jevnført med øvrige EU-land.

En oppsummering av dette trekker i retning av at prisnivåforskjeller

med og uten avgifter til dels er store. Det norske prisnivået på alkohol- og tobakkvarer, biler mv. preges av en forholdsvis sterk norsk avgiftsbelegging.

I all hovedsak ligger nettopriser i de øvrige land lavere enn norsk nivå. Grovt anslått er nettoprisene om lag 20 prosent lavere i de øvrige land. For visse produktgrupper

er forskjellene i nettoprisene forholdsvis små (forbrukerelektro-nikk, drikkevarer), mens det på andre områder synes å ligge store kostnadsforskjeller bak varene fra produsent til forbruker.

Avgifts- og subsidiepolitikken kan også bli en vesentlig faktor i tilnærmingstakten mellom Norge og EU-landene. EU-kommisjonen har signalisert ønske om å foreta ytterligere harmoniseringer i avgifter, kanskje i første rekke merverdiavgiften. Et første beslutningspunkt ligger i slutten av 1996. Der-som en avgiftsharmonisering ved-tas (krever i dag enstemmighet innen EU) vil dette - med en antatt rimelig overgangsordning - kunne bidra til en raskere tilnærming i prisnivåer.

Større nordiske avgiftsforskjeller kan videre få betydning for omfan-get på handelslekkasjer, dels gjen-nom endringer i kvoteordninger blant annet i forbindelse med uten-landsreise. Når det gjelder handels-lekkasjer har forholdet mellom Sverige og Norge en parallell i si-tuasjonen for Danmark og Tysk-land. Vi ser imidlertid ikke bort fra at eksponeringen kan bli sterkere mellom Sverige og Norge enn hva tilfellet er for Danmark og Tysk-land. Den felles grense mellom Sve-rige og Norge er svært lang. Videre bor opp mot 50 prosent av den norske befolkning innenfor en reiseavstand på 1-3 timer fra Sve-rige. En raskere svensk tilpasning til et europeisk pris- og lønnsnivå enn i Norge kan føre til at handle-turer til Sverige blir mer utbredt enn i dag. Utviklingen kan også tenkes å lede fram til endringer i handlemønstre der f.eks. enklere dagligvarer handles hos RIMI eller lokalkjøpmannen, mens stor-innkjøp av produkter som kan la-gres eller andre varige produkter

(fjernsyn, kjøleskap mv.) handles i Sverige. En slik utvikling vil igjen sette det norske avgiftssystemet under press.

1. Resultatene er basert på tall fra 1985 og viser prisnivåer inklusive og eksklusive avgifter for Norge og 9 EU-land. Vi har for presentasjonsformål valgt å begrense antall land og varer noe. Se Statistisk sentralbyrå (1989).

2. Prisnivåetall med og uten avgifter for en vare er ikke sammenlignbare - de gir bare mening i en jevnføring med norsk pris-nivå. Prisene på de ulike varer er heller ikke direkte sammenlignbare. Det gir f.eks. ikke mening å si at danske nettopriser på frosne grønnsaker (46) er halvparten av nettoprisene på ost (90) - jf. tabell 2. I tolkningen av tallene skal en også ta i betraktning at usikkerheten vil være vesentlig større enn for resultater på høyere aggregerte nivåer presentert tidligere i denne artikkelen.

Litteratur

Eurostat (1993): *Consumer Price Index*. Supplement 2-3-4/1993. Luxembourg.

Eurostat (1993): Comparaison en termes reels des agregats du sec resultat 1990 et 1991.

Fagerberg, Jan og Lars Lundberg (ed.) (1993): *European Economic Integration: A Nordic Perspective*.

Isachsen, Arne Jon og Knut Eggum Johansen (red.) (1982): *Hva vet vi om inflasjon?* Gyldendal Norsk Forlag A/S.

Koht, Berit og Tom Andersen (1992): "Forbrukerpriser - utvikling og prisnivåforskjeller. 1985-1990-1992. En jevnføring mellom de nordiske land og EF-området." *Økonomiske analyser*, nr. 7 1992. Statistisk Sentralbyrå.

Nei til EU (1994): *Norge og EU. Virkninger av medlemskap i Den europeiske union*. Trondheim.

OECD: *Main Economic Indicators* (månedshefter, 1992-1994).

OECD (1987): *Purchasing Power Parities and real expenditures*. 1985.

OECD (1992): *Purchasing Power Parities and real expenditures*. 1990.

Statistisk Sentralbyrå (1989): *Prisnivåindekser med og uten indirekte avgifter for Norge og 9 EF-land*.

Statistisk Sentralbyrå (1993): "Kjøpekraftundersøkelsen: Lavere priser i nabolandene etter fall i valutakursene." *Ukens statistikk*, nr. 4, 1993.

Statistisk Sentralbyrå (1992): "Kjøpekraft og reell ressursanvendelse i Norden 1990. *Statistisk ukehefte* nr. 29, 1992.

Utenriksdepartementet (1993-1994): *Om medlemskap i Den europeiske union. Stortingsmelding nr. 40*. Oslo.

Tom Langer Andersen er seksjonssjef i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for konjunkturer og prisindekser.

Lasse Sandberg er prosjektleder i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for konjunkturer og prisindekser.

Ayfer Storrud er førstekonsulent i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for konjunkturer og prisindekser.